

Az öregségi nyugdíj és a rokkantsági ellátás megállapítása az Európai Unió koordinációs rendelete alapján - Az időszakok összeszámításának elve a szociális biztonsági rendszerek koordinációjában

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az Európai Unió szociális szerepvállalása hosszas fejlődés eredményeként érte el jelenlegi szintjét. Az európai integrációs törekvések kezdeti szakaszában a szociális szempontok háttérbe szorultak a meggyengült gazdaságok helyreállítása iránti törekvések mögött, azt feltételezték, hogy a gazdaság helyreállításával a tagállamok szociális helyzete is egyértelmű fejlődésnek fog indulni. A különböző válságok azonban felismertették, hogy az Európai Uniónak egyre nagyobb szerepet kell vállalnia a tagállamok és az ott élő állampolgárok szociális biztonsági helyzetének javításában, így az 1970-es évektől kezdődően a terület fejlődésének lehetünk szemtanúi. Mára már egyértelmű az elkötelezettség a Szociális Európa megvalósítása iránt, amelyben nagyon fontos szempont az uniós munkavállalók és családtagjaik szociális biztonságának határokon átnyúló védelme is. Azonban erre az Európai Uniónak korlátozott lehetőségei vannak, tekintettel arra, hogy nincs hatásköre egy egységes szociálpolitika, így egy egységes szociális biztonsági rendszer létrehozására sem, tevékenysége csak a 27 tagállam által működtetett rendszer koordinálására szűkül le, a nyitott koordináció módszerének alkalmazásával. Ezen tevékenységnek ugyanakkor kétségtelenül kiemelkedő szerepe van a személyek szabad mozgásának biztosításában, ugyanis ezáltal biztosított, hogy az uniós polgárok egy más európai uniós, vagy Európai Gazdasági Térséghez (a továbbiakban: EGT) tartozó tagállamban történő tartózkodás és munkavállalás során megőrizhessék társadalombiztosítási jogviszonyukból eredő jogosultságaikat.

Jelen tanulmány középpontjában ezen koordinációs tevékenység egyik legfontosabb, a biztosítási időszakok összeszámítására vonatkozó alapelvének érvényesülése áll, a rokkantsági ellátás és az öregségi nyugdíj megállapítása során. Ennek keretében elsőként az Európai Unió és a szociálpolitika kapcsolatának felvázolására kerül sor az Európai Unió Működéséről szóló szerződésben (a továbbiakban: EUMSZ) foglaltak áttekintésével, ahol bemutatásra kerül a koordinációs tevékenység szerepe

az európai uniós célkitűzések megvalósításában. Ezt követően a terület szabályozását tartalmazó másodlagos jogforrások, nevezetesen a szociális biztonsági rendszerek koordinációjáról szóló 883/2004/EK rendelet (a továbbiakban: 883/2004/EK rendelet, koordinációs rendelet, rendelet), illetve annak végrehajtására kiadott 987/2009/EK rendelet (a továbbiakban: 987/2009/EK rendelet, végrehajtási rendelet) áttekintésére kerül sor, különös tekintettel a hatály és az alapelvek kérdéskörére. A tanulmány tulajdonképpeni témájára rátérve a továbbiakban az időszakok összeszámításának elvével foglalkozom, egészen pontosan bemutatva az öregségi nyugdíj és a rokkantsági ellátás megállapításának szabályait több tagállamban szerzett biztosítási időszakok esetén. Végül, de nem utolsó sorban elengedhetetlennek tartom kitérni a tagállamok közötti kapcsolattartás szabályaira és az elektronikus kommunikáció informatikai platformjának bemutatására.

II. AZ EURÓPAI UNIÓ SZOCIÁLPOLITIKÁJA

1. Az uniós szociálpolitika tartalma és keretei

Az Európai Unió szociális szerepvállalásának fejlődését nyomon követve látható, hogy sokáig még maga az Európai Unió sem tudta saját helyzetét, szerepét egyértelműen definiálni a tagállamok szociális, jóléti helyzetének javításában. Jelen tanulmánynak nem célja a fejlődéstörténet bemutatása, de az kétségtelen, hogy mára már az uniós polgárok szociális biztonságának garantálása kiemelt szerephez jut. Az EUMSZ szociálpolitikával foglalkozó része célul tűzi ki a tartósan magas foglalkoztatás megteremtését, valamint a kirekesztés elleni küzdelmet, a foglalkoztatás- és az élet- és munkakörülmények javításával, a megfelelő szociális védelem biztosításával, a szociális partnerek közötti párbeszéd és az emberi erőforrások fejlesztésének elősegítésével.^[1]

Ezen célkitűzések megvalósítása érdekében az Európai Unió az alábbi területeken támogatja és egészíti ki a tagállamok teljesítményét:

- a. a munkakörnyezet javítása a munkavállalók egészségének és biztonságának védelme érdekében;
- b. munkafeltételek;
- c. munkavállalók szociális biztonsága és szociális védelme;
- d. a munkavállalók védelme munkaviszonyuk megszűntetése esetén;
- e. a munkavállalók tájékoztatása és véleményük meghallgatása;

[1] EUMSZ 151. cikk.

- f. a munkavállalók és munkaadók érdekeinek képviselője és kollektív védelme;
- g. az Unió területén jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok foglalkoztatásának feltételei;
- h. a munkaerőpiacról kirekesztett személyek beilleszkedésének lehetővé tétele;
- i. a férfiak és a nők munkaerő-piaci esélyegyenlősége és az egyenlő munkahelyi bánásmód;
- j. a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem;
- k. a szociális védelmi rendszerek modernizálása.”^[2]

Látható, hogy az uniós szociálpolitika-értelmezés tágabb, mint ahogy azt tagállami szinten értelmezik, ugyanis a munka világgal kapcsolatos összes kérdést érinti. Azonban más megközelítésből szűkebbnek bizonyul, mert végső soron nem érinti a klasszikus szociális ellátórendszer kérdéseit, mint például a nyújtandó szociális ellátások és szolgáltatások köre.^[3] Ennek oka arra vezethető vissza, hogy az EUMSZ egyenesen kizárja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek bármilyen szintű összehangolását, csak a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésére szolgáló intézkedések elfogadására ad lehetőséget az Európai Parlament és a Tanács részére.^[4] Erre az úgynevezett nyitott koordináció módszerének alkalmazásával van lehetőség, amelynek eljárási lépéseit az Európai Tanács 2000. március 24-25-én tartott lisszaboni ülésén határozták meg.^[5] A folyamatban az Európai Tanácsnak, az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak egyaránt kiemelkedő szerepük van. Az Európai Tanács által megfogalmazott stratégiai célkitűzések mentén az Európai Bizottság javaslatot tesz a megvalósítási irányvonalakra, és meghatározza a tagállamok teljesítményének mérésére alkalmas indikátorokat is. Ezek mentén a tagállamok kidolgozzák saját nemzeti akcióterveiket, amelyeket a Bizottság részére küldenek meg. A Bizottság a tagállami akciótervek alapján értékeli a tagállamok teljesítményét, illetve továbbfejlesztési irányokra tesz javaslatot.^[6]

[2] EUMSZ 153. cikk (1) bekezdés.

[3] Marján, 2006, 67-70.

[4] EUMSZ 153. cikk (2) bekezdés.

[5] Az Európai Tanács weboldala: Az Európai Tanács 2000. március 24-25-i üléséről készült elnökségi konklúzió.

[6] EUMSZ 258. cikk.

A tagállamok közötti együttműködés uniós szintű ösztönzése az alábbi területekre terjed ki különösen:

- a. foglalkoztatás;
- b. munkajog és munkafeltételek;
- c. alap- és magasabb szintű szakképzés;
- d. szociális biztonság;
- e. munkahelyi balesetek és foglalkozási megbetegedések megelőzése;
- f. munkahelyi egészségvédelem;
- g. egyesülési jog, valamint a munkaadók és a munkavállalók közötti kollektív tárgyalások.^[7]

Több elmélet is létezik a szakirodalomban arra vonatkozóan, hogy miért nem lehetséges egy egységes, minden tagállamra kiterjedő szociálpolitika és ezzel együtt egy uniós szintű szociális biztonsági rendszer létrehozása sem. Ember Alex a választ az uniós tagállamok sokféleségében kereste, ugyanis az egyes államok rendkívül eltérő képet mutatnak a gazdasági fejlettség, az államszerkezeti jellemzők, az adórendszer, a demográfiai viszonyok, valamint a politikai jellemzők tekintetében, amelyek jelentősen befolyásolják a szociális védelmi rendszerek jellemzőit is.^[8] Továbbá azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az idők során, a történelemben lezajló események hatására az egyes államok szociális szerepvállalásának tartalma jelentős változáson ment keresztül, többször újradefiniálva a jóléti állam kifejezés tartalmát is. Tekintettel arra, hogy az uniós tagországok történelmi múltja más és más, a szociális szerepvállalásuk mikéntje, erőssége és célja is különbséget mutat.^[9]

2. A munkavállalók szociális biztonsága

Látható, hogy a munkavállalók szociális biztonságának védelme az Európai Unió kiemelt célkitűzései közé tartozik. Ennek azonban nagyon fontos szerepe van azon uniós munkavállalók tekintetében is, akik születési helyüktől eltérő tagállamban vállalnak munkát. Az EUMSZ 45-48. cikke határozza meg a mun-

[7] EUMSZ 156. cikk.

[8] Ember, 2011, 63.

[9] Kristó, 2014, 73.

kavállalók szabad mozgásával^[10] és az ehhez kapcsolódó szociális biztonsági rendszerek koordinációjával kapcsolatos elsődleges rendelkezéseket.^[11]

Látható, hogy a munkavállalók szabad mozgásának biztosításával közvetlen összefüggésben az EUMSZ előírja az időszakok összeszámításának és az ellátások exportálhatóságának elvét. De – ahogy az a tanulmány következő fejezetében is bemutatásra kerül – a szociális biztonsági koordinációs tevékenységnek ezen említett alapelvek csupán csak egy részét képezik, ugyanis az még kitér többek között az egyenlő bánásmód és az egy tagállam joghatósága alá tartozás elvére is. Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy a tevékenység nem csak az uniós munkavállalókra határoz meg szabályokat, hanem célja a tág értelemben vett személyek szabad mozgásának érvényesüléséhez való hozzájárulás. Tekintettel arra, hogy jelen tanulmány témája az időszakok összeszámításának elvére koncentrálna, amely kifejezetten a határon átnyúló munkavállaláshoz kapcsolódó alapelvek, a személyek szabad mozgásával kapcsolatos szabályok tisztázása nem cél, azonban az imént kifejtett információk tisztázása fontos a következő fejezetben foglaltak megértéséhez.

Tehát az Európai Unió feladatai közé tartozik annak biztosítása, hogy az uniós polgárok egy más európai uniós, vagy EGT tagállamban történő tartózkodás során is megőrizhessék társadalombiztosítási jogviszonyukból eredő jogosultságukat, és hozzáférjenek a fogadó ország szociális biztonsági rendszeréhez. Mindezt a különböző tagállami rendszerek közötti koordináció útján, anélkül, hogy harmonizáció alkalmazásával beleavatkozna az Európai Unió a tagállami belső rendszerek működésébe.^[12] Erre alkalmas eszköz a már említett nyitott koordináció módszere, amely nem a tagállamok jogszabályainak összehango-

[10] EUMSZ 45. cikk:

„(1) Az Unión belül biztosítani kell a munkavállalók szabad mozgását.

(2) A munkavállalók szabad mozgása magában foglalja az állampolgárság alapján történő minden megkülönböztetés megszüntetését a tagállamok munkavállalói között a foglalkoztatás, a javadalmasítás, valamint az egyéb munka- és foglalkoztatási feltételek tekintetében.

(3) A közrendi, közbiztonsági vagy közegészségügyi okok alapján indokolt korlátozásokra is figyelemmel, a munkavállalók szabad mozgása jogot biztosít a munkavállalónak arra, hogy:

a) tényleges állásajánlatokra jelentkezzen;

b) e célból a tagállamok területén szabadon mozogjon;

c) munkavállalás céljából valamely tagállamban tartózkodjon az adott tagállam állampolgárainak foglalkoztatására vonatkozó törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseknek megfelelően;

d) egy tagállamban történő alkalmazását követően a Bizottság által rendeletekben meghatározott feltételek mellett az adott tagállam területén maradjon.

(4) E cikk rendelkezései nem vonatkoznak a közszolgálatban történő foglalkoztatásra.”

[11] EUMSZ 48. cikk: „Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében a szociális biztonság területén elfogadja azokat az intézkedéseket, amelyek a munkavállalók szabad mozgásának biztosításához szükségesek; e célból olyan eszközrendszert hoz létre, amely a migráns munkavállalók és önálló vállalkozók, valamint az azok jogán jogosultak számára biztosítja

a) a különböző országok jogszabályai szerint figyelembe vehető összes időszak összevonását a juttatásokhoz való jog megszerzése és fenntartása, valamint a juttatások összegének kiszámítása céljából;

b) a juttatások kifizetését a tagállamok területén lakó személyek számára.”

[12] Pennings, 2010, 6.

lására törekszik, hanem a szociálpolitikák egymáshoz való közelítésére, meghagyva ezzel a tagállamok bizonyos szintű jogalkotási önállóságát. Éppen ezért a módszert az úgynevezett „puha jog” kifejezéssel is illelhetjük, amely egy köztes helyet foglal el a kötelező és nem kötelező szabályozási mechanizmusok között.^[13]

Ezzel el is érkezőnk a tanulmány tulajdonképpeni témájához, amelynek középpontjában a biztosítási időszakok összeszámítása áll, amely a szociális biztonsági rendszerek közötti koordináció egyik legfontosabb alapelve. Ennek megfelelően a tanulmány további részeiben a területen alkalmazott koordináció alapszabályainak felvázolását követően az említett alapelv érvényesülése kerül bemutatásra az öregségi nyugdíj és a rokkantsági ellátás megállapítása során.

III. A SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI RENDSZEREK KOORDINÁCIÓJA

Az Európai Unióban egészen 1971-ig nem volt olyan egységes szabályrendszer, amely a szociális biztonsági koordináció szabályait rendezte volna. A tagállamok állampolgárainak más ország szociális biztonsági rendszeréhez való hozzáférést az egyes államok által megkötött két- vagy többoldalú megállapodások biztosították.^[14] Magyarország esetében például beszélhetünk teljes körű szociálpolitikai egyezményekről, illetve szociális biztonsági egyezményekről. A teljes körű szociálpolitikai egyezmények célja az volt, hogy az azt létrehozó országok állampolgárai a másik ország területén történő tartózkodás során megőrizhessék és gyakorolhassák szociális biztonsági jogosultságukat. Magyarország ilyen egyezményeket kötött például Bulgáriával, az egykori Csehszlovákiával, Jugoszláviával, Szovjetunióval és Lengyelországgal. A szociális biztonsági egyezmények érintették mind az egészség-, mind pedig a nyugdíjbiztosítás kérdéskörét. Ilyen egyezmény volt például a magyar-svájci, a magyar-német és a magyar-osztrák szociális biztonsági megállapodás. Ezen kétoldalú egyezmények egyik jelentős hátránya volt, hogy viszonylag rugalmatlanul reagáltak a jogszabályi változásokra, amelyek bizonyos rendelkezések okafogyottá válásához is vezettek, továbbá csak azokra az országokra fejtették ki kötelező erejüket, amelyek az adott megállapodást megkötötték.^[15]

Az említett dokumentumok nagy része 1971-ben hatályát veszítette, ugyanis a Tanács, a Római Szerződés felhatalmazása alapján megalkotta az 1408/71/EGK rendeletet és annak végrehajtási szabályait tartalmazó 574/72/EGK rendeletet, amellyel megvalósította a szociális biztonsági rendszerek koordinációját. Mint ahogy az már a tanulmány bevezető részében említésre került, a jelenleg hatályos szabályozást a 883/2004/EK rendelet és az ennek végrehajtására

[13] Szabó – Láncoš – Gyeney, 2015, 44.

[14] Juhász, 2012, 40.

[15] Hurton – Futó, 2003, 7-25.

kiadott 987/2009/EK rendelet tartalmazza, amelyek megalkotását több tényező is indokolta. Az uniós tagállamok száma folyamatosan növekedett, amely egyidejűleg azt is jelentette, hogy egyre több uniós polgár Európai Unión belüli mozgásával kellett számolni, amellyel egyre jelentősebb teher kezdett nehezedni a szociális biztonsági rendszerek koordinálására vonatkozó szabályokra is. A helyzetet nehezítette az ezredfordulón jellemző átalakítási hullám, amelynek keretében szinte minden európai uniós tagállam átalakította társadalombiztosítási rendszerét és a szociális ellátásokra vonatkozó szabályait is. A 883/2004/EK rendelet előkészítését már 1998-ban elkezdték, majd hosszas folyamat eredményeként 2004. április 29-én hirdették ki.^[16]

1. A szociális biztonsági koordináció hatálya

A rendelet 2. cikke rendelkezik személyi hatály kérdéséről. Ennek értelmében a rendelet alkalmazandó a tagállamok állampolgáira, egy tagállamban lakóhellyel rendelkező hontalanokra vagy menekültekre, valamint ezek családtagjaira és túlélő hozzátartozóira. A rendelet személyi hatálya alá tartoznak továbbá „azoknak a személyeknek a túlélő hozzátartozói, akik egy vagy több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoznak, függetlenül az ilyen személyek állampolgárságától, ha a túlélő hozzátartozók egy tagállam állampolgárai vagy a tagállamok egyikében tartózkodó hontalanok vagy menekültek”.^[17] Tehát ezekből a rendelkezésekből is kitűnik, hogy a hangsúly már nem csak kizárólag a munkaerő szabad áramlásának megteremtésén van, hanem azon, hogy minden olyan személy, aki valamely uniós tagállamban biztosítással rendelkezik, szabadon mozoghasson az Európai Unión, az EGT-n és Svájcban belül bárhol.

A rendelet 3. cikke az alábbiak szerint határozza meg azokat az ellátásokat, amelyekre tárgyi hatálya kiterjed; ezeket összefoglaló néven szociális biztonsági ellátásoknak nevezzük:

„ (1) Ezt a rendeletet a következő szociális biztonsági ágakra vonatkozó valamennyi jogszabályra kell alkalmazni:

- a. betegségi ellátások;
- b. anyasági és azzal egyenértékű apasági ellátások;
- c. rokkantsági ellátások;
- d. öregségi ellátások;
- e. túlélő hozzátartozói ellátások;
- f. munkahelyi balesetekkel és foglalkoztatási megbetegedésekkel kapcsolatos ellátások;

[16] Juhász, 2012, 57.

[17] 883/2004/EK rendelet 2. cikk (1)-(2) bekezdés.

- g. haláleseti juttatások;
- h. munkanélküli-ellátások;
- i. előnyugdíjak;
- j. családi ellátások.^[18]

A koordinációs rendelet a területi hatály kérdéskörét érintően nem tartalmaz tételes felsorolást. A kérdésben csak annyit említ meg, hogy rendelkezéseit az Európai Unió, illetve az Európai Gazdasági Térség tagállamaiban, valamint Svájc területén is alkalmazni kell. Így a 27 európai uniós tagállamon kívül Izlandon, Liechtensteinben, illetve Norvégiában is érvényesek a szabályai, továbbá Svájcban is, amely bár nem tagja az Európai Gazdasági Térségnek, de az Európai Unióval kötött szerződések alapján a személyek szabad mozgása szempontjából azonos jogállásúnak tekintendő.

2. A szociális biztonsági koordináció alapelvei

a. Az egyenlő bánásmód elve

A személyek szabad mozgásának biztosításához különösen fontos, hogy az uniós polgárokat más tagállamban történő tartózkodás során semmilyen hátrányos megkülönböztetés ne érje a szociális ellátórendszerhez való hozzáférés tekintetében sem. A koordinációs rendelet az egyenlő bánásmód elvének deklarálásával biztosítja, hogy a hatálya alá tartozó személyeket bármely tagállamban történő tartózkodás során ugyanolyan jogok illessék meg és ugyanolyan kötelezettségek terheljék, mint a fogadó tagállam állampolgárait.^[19]

Az egyenlő bánásmód elvének egy másik aspektusa az ellátásokkal, jövedelmekkel, tényállásokkal és eseményekkel kapcsolatos egyenlő bánásmód. Ennek értelmében, ha az uniós polgár tartózkodási helye szerinti tagállamban bizonyos szociális biztonsági ellátásnak vagy jövedelemnek kézhezvétele valamilyen jogkövetkezményekkel jár, akkor ezeket a jogkövetkezményeket megállapító jogszabályoknak a rendelkezéseit azokra az egyenértékű ellátásokra és jövedelmekre is alkalmazni kell, amelyeket egy másik tagállam jogszabályai alapján szereztek meg.^[20]

Azonban az egyenlő bánásmód elvének alkalmazását is bizonyos korlátok közé szükséges szorítani annak érdekében, hogy az alkalmazás ne vezessen irreális eredményekhez. Ennek kiküszöbölése érdekében vezeti be a rendelet az arányosság elvét, amellyel igyekszik ezeket az indokolatlan eredményeket elkerülni és az ellátások halmozódását megakadályozni.^[21]

[18] 883/2004/EK rendelet 3. cikk (1) bekezdés.

[19] 883/2004/EK rendelet (8) bekezdés.

[20] 883/2004/EK rendelet 5. cikk.

[21] 883/2004/EK rendelet (12) bekezdés.

Kitekintésként érdemes megemlíteni, hogy az egyenlő bánásmód elvének alkalmazása 2014 és 2016 között az uniós diskurzusok meghatározó témájaként merült fel, az Egyesült Királyság, Németország és Ausztria által indított vitákkal. Az említett államok ugyanis sérelmezték, hogy a keleti bővítés során csatlakozó országokkal szembeni munkaerő-piaci korlátozások feloldását követően jelentős mértéket öltött az uniós polgárok bevándorlása, amely olykor az országok szociális ellátórendszerére is szignifikáns terhet jelentett, főként a munkanélküli- és gyermeknevelési ellátásokat érintően. Ez a jelenség az uniós diskurzusokba szociális-, vagy segélyturizmus néven írta be magát. A Brexit egyik nagyon fontos kiváltó oka is erre vezethető vissza, bár a népszavazást megelőzően folytatott tárgyalások az Egyesült Királyság Európai Unión belüli újr szabályozásáról fontos reformintézkedések bevezetését irányozták elő, mind a személyek szabad mozgásának szabályozásában, mind a 883/2004/EK rendelet módosításában, azonban ezek hatályba lépése csak akkor történhetett volna meg, ha a népszavazás nem a már mindenki által jól ismert eredményre jut.^[22]

b. Az egy tagállam joghatósága alá tartozás elve

A szociális biztonsági rendszerek közötti koordináció megfelelő és igazságos működéséhez elengedhetetlen azon szabályok lefektetése, amelyek meghatározzák, hogy a tagállamok között szabadon mozgó uniós polgárok mely tagállamok joghatósága alá tartoznak, és hol kell teljesíteniük járulékfizetési kötelezettségeiket. A *lex loci laboris* elve értelmében annak a tagállamnak a szociális biztonsági jogszabályai alapján kell az ellátásokat megállapítani, illetve a járulékokat fizetni, ahol az érintett a munkát végzi.^[23]

A rendelet 12. cikke ugyanakkor nagyon fontos szabályokat állapít meg a kiküldetésben dolgozó munkavállalókra vonatkozóan. A szabályozás értelmében a kiküldetésben dolgozó munkavállaló továbbra is azon tagállam jogszabályainak hatálya alá tartozik, ahol a munkáját eredetileg is végzi, feltéve, ha a kiküldetés időtartama nem haladja meg a 24 hónapot, és a személy kiküldetése nem egy másik személye leváltása céljából történik.^[24]

c. Ellátások exportálhatóságának elve

A koordinációs rendelet 7. cikke értelmében, az egyes tagállamokban már megszerzett jogosultságok átvihetők egy másik tagállamba. Ennek megfelelően a pénzbeli ellátások kifizetését akkor is biztosítani kell, ha a jogosult egy másik tagállamban rendelkezik lakóhellyel.^[25] Ez alól kivételt képeznek a speciális, nem járulékalapú pénzbeli szociális ellátások, amelyek csak azon tagállam te-

[22] Kiss, 2019, 158-159.

[23] Lajter-Tóth, 2012, 37.

[24] 883/2004/EK rendelet 12. cikk (1) bekezdés.

[25] 883/2004/EK rendelet 7. cikk.

rületén fizethetőek ki, ahol a jogosult állandó lakóhelye található. Ide tartoznak azok az ellátások, amelyeknek célja, hogy az érintett személyeknek minimális megélhetést biztosítson, és amelyek kifizetés adóbevételekből történik, azaz nem függ semmiféle járulékfizetéstől.^[26]

A munkanélküli-ellátások esetében is csak korlátozottan érvényesülhet az exportálhatóság elve. Ugyanis a rendelet csak az alábbi szabályok mentén teszi ezt lehetővé:

- a. az indulást megelőzően a munkanélküli személynek munkakeresőként nyilvántartásba kell vetetnie magát az illetékes állam foglalkoztatási szolgálatánál, valamint legalább 4 héten keresztül rendelkezésre kell állnia;
- b. a fogadó tagállam foglalkoztatási szolgálatánál is nyilvántartásba kell vetetnie magát 7 napon belül és be kell tartania az ott előírt jogszabályi feltételeket, valamint alá kell vetnie magát az ott alkalmazott ellenőrzéseknek;
- c. a munkanélküli ellátásra való jogosultság 3 hónapig áll fenn, amely egyszeri alkalommal, legfeljebb 3 hónappal meghosszabbítható;
- d. az ellátás folyósítása továbbra is az illetékes intézmény – azaz amely-nél az érintett személy az ellátásra jogosultságot szerzett – feladata.^[27]

d. Időszakok összesámításának elve

Az időszakok összesámítása alapelv célja, hogy az Európai Unió bármely tagállamában, illetve Izlandon, Liechtensteinben, Norvégiában és Svájcban megszerzett biztosítási időszakok ne vesszenek el. Ez különösen azon szociális biztonsági ellátások esetében fontos, ahol igazolni kell a szolgálati-, vagy biztosításban eltöltött időt, így a nyugdíjak és bizonyos országokban a rokkantsági ellátások szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír. A koordinációs rendelet az alábbiak szerint fogalmaz:

„E rendelet eltérő rendelkezéseinek hiányában egy tagállam illetékes intézménye, amely tagállam jogszabályai:

- az ellátásokra való jogosultság megszerzését, fenntartását, időtartamát vagy feléledését,
- a jogszabályok alkalmazását, vagy
- a kötelező, szabadon választható folytatólagos vagy önkéntes biztosításhoz való hozzáférést vagy azok alóli mentességet

a biztosítási, szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási idő megszerzésétől teszik függővé, a szükséges mértékben oly módon veszi figyelembe a más tagállam jogszabályai szerint szerzett biztosítási,

[26] 883/2004/EK rendelet 70. cikk (2) bekezdés.

[27] 883/2004/EK rendelet 64. cikk.

szolgálati, önálló vállalkozóként folytatott tevékenységi vagy tartózkodási időket, mintha azokat az általa alkalmazott jogszabályok szerint szerezték volna meg.”^[28]

Tehát az alapelv lényege abban rejlik, hogy ha valamely tagállam jogszabályai bizonyos ellátásokra való jogosultság megszerzését meghatározott mértékű tartózkodási, szolgálati vagy biztosítási időtől teszik függővé (pl.: nyugellátások), akkor nemcsak az adott tagállamban megszerzett időszakokat veszik figyelembe, hanem hozzászámítják a más tagállam területén megszerzetteket is.

e. A részarányos teherviselés elve

A tanulmány témája szempontjából fontos szót ejteni egy kiegészítő alapelvről, amely a részarányos (*pro rata*) teherviselés elve. Az alapelv értelmében, ha az uniós polgár egyszerre több tagállam területén szerezte meg az adott ellátásra való jogosultságot, az illetékes tagállamok az ellátás folyósításából származó terhet felosztják egymás között. Ahogy az a tanulmány további részeiben is bemutatásra kerül, az öregségi nyugdíj és a rokkantsági ellátás esetében ez különösen fontos szerepet játszik, ugyanis az ellátások folyósítása az egyes tagállamok részéről, az adott tagállam területén megszerzett szolgálati idők hosszával arányosan történik.^[29]

IV. AZ ÖREGSÉGI NYUGDÍJ MEGÁLLAPÍTÁSA A KOORDINÁCIÓS RENDELET ALAPJÁN

Az öregségi nyugdíjra való jogosultság megállapításában két nagyon fontos tényező játszik szerepet: az életkor és a szolgálati idő. A tagállamok között jelentősen eltérnek azon feltételek is, amelyek az egyes nyugellátásokra vonatkozó jogosultság megállapítására vonatkoznak, így különböznek a szolgálati időre és a korhatárra vonatkozó feltételek is. Ennek következtében az az uniós polgár, aki egyszerre több tagállam területén is rendelkezett biztosítási jogviszonnnyal, eltérő időpontokban kérheti az ellátásra való jogosultságának megállapítását is. Az uniós polgárnak lehetősége van továbbá arra is, hogy amennyiben egy adott országban, ahol ő valaha biztosított volt, betöltötte a nyugdíjkorhatárt, de számára kedvezőbb, ha abban az időpontban még nem igényli a nyugdíjat, kérheti nyugdíja folyósításának elhalasztását.^[30]

Az öregségi nyugdíjra vonatkozó szabályok a koordinációs rendelet legbonyolultabb rendelkezései közé tartoznak. Ennek oka, hogy figyelemmel kell lenni a tagállami szintű eltérő szabályozásokra, ugyanis nehézséget okozhat,

[28] 883/2004/EK rendelet 6. cikk.

[29] Takács, 2000, 97.

[30] Varga, 2008, 734.

hogy mikor nyílik meg az adott uniós polgár előtt a nyugdíj jogosultság, illetve, hogy hogyan számítják össze az egyes tagállamokban eltérő mértékességben meghatározott biztosítási időket. Mindezek mellett fontos szem előtt tartani az igénylő érdekeit, és a lehető legkedvezőbb megoldást szükséges alkalmazni a nyugdíj megállapítása során.^[31] Az öregségi nyugdíjra vonatkozó koordinációs szabályok bemutatása során fontos áttekinteni a szolgálati idők összesámítására, az igénybejelentés szabályaira, valamint az ellátások összegének kiszámítására vonatkozó szabályokat is.

1. A szolgálati idők összesámítása

Az időszakok összesítésére vonatkozó különleges szabályokat a 883/2004/EK rendelet 51. és 57. cikke foglalja össze. Az összesámítás során figyelembe kell venni, hogy ugyanazon időszakot csak egyszer lehet beszámítani. A szabály fontossága abban rejlik, hogy előfordulhat, hogy vannak olyan uniós polgárok, akik mialatt más tagállamban vállaltak munkát, például a magyar rendszerben is fizették a járulékot a biztosítási idő szerzése érdekében. Azonban ezen párhuzamos időszakokat csak egyszer lehet figyelembe venni. Tehát például, ha az említett járulékfizetés 10 évig állt fenn, akkor az az öregségi nyugdíj összegének kiszámításakor csak 10 évnél fog számítani, nem pedig a duplájának.

A tagállamok szabályozási rendszerében eltérés tapasztalható abban is, hogy a szükséges biztosítási időt években, hónapokban vagy napokban határozzák meg. Ezen eltérések áthidalására is kiegészítő rendelkezések kerültek megállapításra a 987/2009/EK rendelet által, amely az időszakok átváltásával kapcsolatos szabályokat határoz meg.^[32]

A végrehajtási rendelet 13. cikke értelmében, az átváltás alapja azon tagállam által közölt időszak, amely hatályos jogszabályai alapján az időszakokat megszerezték.^[33] Az időszakok közötti átváltást nem csak az nehezíti, hogy különböző egységekben határozzák meg azokat, hanem azok alapja is különböző lehet. Például az egyes tagállamok között eltér, hogy 1 munkanap hány órának felel meg, vagy, hogy 1 hónapban hány munkanapot szükséges dolgozni. Ezen különbségek kiküszöbölésére is tartalmaz rendelkezéseket a végrehajtási rendelet, különbséget téve a napokban és a napoktól eltérő egységekben meghatározott biztosítási időszakok között. A napokban meghatározott biztosítási időszakok esetén egy táblázat segítségével mutatja be a különböző rendszerek között átváltási szabályokat.^[34]

[31] Hurton – Futó, 2003, 51.

[32] Berki, 2016, 173.

[33] 987/2009/EK rendelet 13. cikk (1) bekezdés.

[34] 987/2009/EK rendelet 13. cikk (1) bekezdés b) pont.

Rendszer alapja	1 napnak megfelelő időtartam	1 hétnek megfelelő időtartam	1 hónapnak megfelelő időtartam	1 negyedévnél megfelelő időtartam	Napok maximális száma egy naptári évben
5 nap	9 óra	5 nap	22 nap	66 nap	264 nap
6 nap	8 óra	6 nap	26 nap	78 nap	312 nap
7 nap	6 óra	7 nap	30 nap	90 nap	360 nap

1 táblázat: Napokban meghatározott biztosítási időszakok átszámítása (Forrás: 987/2009/EK rendelet 13. cikk (1) bekezdése)

Lényeges szabály, hogy amennyiben egy intézmény napokban határozza meg a mérés alapját, akkor nyilatkoznia kell, hogy ez 5, 6 vagy 7 napos rendszert takar-e, mert, ahogy láthattuk, ez az átszámítás szempontjából nélkülözhetetlen információ.^[35] Ezen kívül a számítás során az alábbi átváltási szabályokat is figyelembe kell venni: 3 hónap, vagy 13 hét egy negyedévnek felel meg, illetve 1 év 4 negyedévnek és 52 hétnek felel meg.^[36]

A 883/2004/EK rendelet 57. cikke egy, az időszakok összesítése szempontjából nagyon lényeges szabályt tartalmaz. Ennek értelmében az adott tagállam intézménye nem köteles öregségi nyugdíjat folyósítani, ha az igénylő az érintett tagállamban megszerzett biztosítási ideje kevesebb, mint 1 év. Azonban ezt az 1 évnél kevesebb biztosítási időt a többi érintett tagállam köteles figyelembe venni a szolgálati idők összeszámításakor.^[37] Például tegyük fel, hogy egy magyar állampolgár Németországban 18 év, Magyarországon 10 év, Ausztriában pedig 30 nap jogszerűen megszerzett biztosítási idővel rendelkezik, és betöltötte az említett országokban irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt, és az öregségi nyugdíj megállapítása iránti igényét az illetékes intézménynél előterjeszti. Ausztriában 30 nap biztosítási idő után nem folyósítanak öregségi nyugdíjat, azonban Németországban és Magyarországon a nyugdíjszámítás során beleszámítják az Ausztriában megszerzett 30 nap hosszúságú szolgálati időt is, így az természetesen nem veszik el.

2. Az igénybejelentés szabályai

Az igénybejelentés megtételére az előírt nyugdíjkorhatárok betöltésével nyílik meg a lehetőség. Ebből logikusan következik, hogy több tagállamban megszerzett biztosítási időszakok esetében az egyes tagállamokban eltérő időpontokban tehető meg az igénybejelentés. Tehát abban az esetben, ha egy uniós polgár egy tagállamban már kérte öregségi nyugdíjának megállapítását, de ezt

[35] Fürjes, 2014, 180.

[36] 987/2009/EK rendelet 13. cikk (1) bekezdés c) pont.

[37] 883/2004/EK rendelet 57. cikk (1)-(2) bekezdés.

követően egy újabb tagállamban nyílik lehetősége igényelni azt, lévén, hogy az ott előírt nyugdíjkorhatárt is betöltötte, ismételt igénybejelentést szükséges tenni, amely alapján az ellátás összegének újraszámítására kerül sor.^[38]

A végrehajtási rendelet szabályainak megfelelően az igénybejelentést az állandó lakóhely szerinti hatáskörrel rendelkező szervnél kell benyújtani. Ez a szabály akkor is érvényes, ha az állandó lakóhely szerinti tagállamban az igénylő nem rendelkezik biztosítási időszakkal. Ebben az esetben a nyugdíj megállapításával foglalkozó intézmény eljárásból történő mellőzésével is be lehet nyújtani az ellátás megállapítása iránti igényt, ugyanis az igénylő az utolsó biztosítás helye szerinti tagállamban közvetlenül is benyújthatja kérelmét. Az igénybejelentésnek meghatározott formai követelményei vannak, az elbírálás könnyítése, illetve az egészségesség érdekében azt az erre a célra rendszeresített formanyomtatványon kell megtenni.^[39]

Az ellátás iránti igény benyújtásával automatikusan megnyílik mindazon tagállamok jogszabályai szerint járó öregségi nyugellátásra való jogosultság, amelyeknek feltételei az igénylő által teljesítésre kerültek. Ahogy már említettem, kivételes eset, ha az igénylő kifejezetten kéri az öregségi nyugdíj megállapításának elhalasztását. Erre a legtöbb esetben akkor kerül sor, ha valamely tagállamok a nyugdíj összegének növelésével honorálják a nyugdíjmegállapítás korhatár betöltése utáni elhalasztását.^[40]

3. Az ellátás összegének kiszámítása

A 883/2004/EK rendelet alapján az öregségi nyugdíj összegének kiszámítására kettős módszert alkalmaznak, amely során minden illetékes tagállam egyrészt a saját jogszabályai szerint, másrészt a koordinációs szabályok alapján bírálja el az öregségi nyugellátás megállapítása iránti kérelmet. A koordinációs rendelet aszerint határozza meg az öregségi nyugdíj összegének számítási szabályait, hogy az igénylő teljesítette-e az összes olyan feltételt, amelyeket az öregségi nyugdíj összegének megállapításával érintett valamennyi tagállam jogosultsági feltételként állapított meg, avagy sem.

Amennyiben az igénylő rendelkezik a nemzeti jog szerint önálló ellátásra való jogosultsággal, akkor elsősorban az illetékes tagállami nyugdíjbiztosítási szerve az úgynevezett független ellátást, vagy másnéven nemzeti nyugdíjat állapítja meg. Ennek során meghatározásra kerül a nemzeti jogszabályok alapján járó ellátás az ott megszerzett biztosítási idő, illetve átlagkereset alapján. Ezt követően kell kiszámítani a biztosítási idő szerinti arányos (*pro rata temporis*) nyugdíjrészt, amelyet nemzetközi nyugdíjnak nevezünk.^[41] Ennek során kétféle számítást

[38] Pákozdi, 2004, 11.

[39] Prugberger, 2008, 178.

[40] Pákozdi, 2004, 12.

[41] Drenóczi, 2018, 216.

szükséges elvégezni. Elsőként meg kell határozni az úgynevezett elméleti nyugdíj összegét, azaz, hogy mennyi lenne az öregségi nyugdíj összege akkor, ha az egyes tagállamokban külön-külön szerzett biztosítási időszakok mindegyikét az adott tagállamban szerezte volna az igénylő. A másik számítás során az arányos nyugdíj összegét szükséges meghatározni, amely azt a hányadot jelenti, ahogy az adott tagállamban megszerzett szolgálati idő aránylik az egyes tagállamokban megszerzett biztosítási idők összegéhez. Az így megállapított elméleti és arányos nyugdíj közül a jogosult részére a nagyobb összegű ellátás kerül folyósításra.^[42]

Abban az esetben, ha az igénylő az adott tagállam nemzeti szabályai alapján nem rendelkezik önálló jogosultsággal, azaz nem rendelkezik a nemzeti jogszabályok alapján előírt megfelelő mennyiségű szolgálati idővel, akkor az előzőekben ismertetett szabályok közül értelemszerűen az elméleti nyugdíj összegének kiszámítására nem kerül sor. Ennek megfelelően az adott tagállam csak a rá eső arányos nyugdíjrészt számítja ki, és az annak megfelelő összeget fogja folyósítani az ellátott részére. Az érintett tagállamok által folyósított résznyugdíjak összességé fogja adni a jogosult teljes nyugdíjának összegét.^[43]

V. A ROKKANTSÁGI ELLÁTÁS MEGÁLLAPÍTÁSA A KOORDINÁCIÓS RENDELET ALAPJÁN

1. A jogosultság megállapítása

A rokkantsági ellátásra vonatkozó koordinációs szabályok áttekintése előtt az Európai Unióban előforduló rokkantnyugdíjazási rendszerek két alapvető típusával szükséges megismerkedni: az „A” és a „B” típusú rendszerrel. Az „A” típusú rendszerben a rokkantsági ellátásra való jogosultságot nem teszik szolgálati időtől függővé. Ebben az esetben a jogosult fix összegű ellátásban részesül, amely független attól, hogy mennyi ideje végez munkavégzésre irányuló tevékenységet. A „B” típusú rendszer sajátossága, hogy a rokkantsági ellátás megállapítását az európai uniós vagy EGT tagállamban megszerzett biztosítási idők hosszához kötik. Az ilyen rendszerbe tartozó ellátások összegének kiszámítására az öregségi nyugdíj kiszámítására vonatkozó szabályokat alkalmazzák.^[44] Amennyiben egy adott uniós polgár egy típusba tartozó tagállamokban szerzett biztosítási időket, akkor az ellátás megállapítása egyszerűbb, mint az ellenkező esetben. Ez utóbbinál lesz igazán kiemelkedő szerepe a koordinációs rendelet rendelkezéseinek, ugyanis a rendszerek szabályozási különbségeinek áthidalása annak feladata lesz.

[42] Berki, 2018, 175.

[43] Pákozdi, 2004, 12.

[44] Hajdú - Berki - Ács - Janiné Lados, 2015, 93.

A 883/2004/EK rendelet 4. fejezete foglalja össze a rokkantási ellátás koordinációjára vonatkozó szabályokat. A 44. cikk értelmében azon uniós polgárok, akik kizárólag „A” típusú rendszerbe tartozó országok jogszabályai alapján szereztek biztosítási vagy tartózkodási időt, az ellátásra annak a tagállamnak az intézményétől jogosultak, amely jogszabályainak hatálya alá akkor tartoztak, amikor munkaképtelenségét követően a rokkantság bekövetkezett.^[45] Ilyenkor tehát csak annak az országnak a szabályait kell alkalmazni, ahol a rokkantság bekövetkezett, függetlenül attól, hogy az adott uniós polgár rendelkezett-e korábban más tagállamban bármilyen foglalkoztatási jogviszonnyal.

A szabályozás már bonyolultabbnak tekinthető akkor, ha a rokkanttá vált személy életútja során valaha vállalt munkát „B” típusú rendszerhez tartozó tagállamban. A koordinációs rendelet 46. cikke tartalmazza az erre az esetre megállapított szabályokat. Amennyiben az adott uniós polgár csak „B” típusú rendszerbe szerzett biztosítási időt, akkor az ellátás megállapításának és folyósításának menetében az öregségi nyugdíjnál megállapított szabályokat kell alkalmazni. Ennek megfelelően a rokkant személy külön nyugdíjban részesül valamennyi tagállamtól az arányosság elvének figyelembe vételével. Úgy, ahogy az öregségi nyugdíj esetén is, a tagállamok által folyósított ellátás összege arányos az ott megszerzett biztosítási idő hosszával.^[46]

2. Az ellátás összegének kiszámítása

A koordinációs rendelet a rokkantsági ellátás összegének kiszámításával kapcsolatos szabályokat aszerint differenciálja, hogy az uniós polgár „A” vagy „B” típusú rendszerben volt először biztosított. Ha az ellátást igénylő olyan országban volt először biztosított, ahol figyelembe veszik a biztosítási idő hosszát („B” típus), és azután olyan államban vállal munkát, ahol ez nem feltétele az ellátás megállapításának („A” típus), akkor lényegében két nyugdíjban fog részesülni. Az egyik egy arányosított összegű nyugdíj lesz, amelyet a „B” típusú tagállam fog folyósítani, a másik pedig az „A” típusú tagállam teljes összegű ellátása lesz. Az utóbbi tagállamok azonban gyakran élnek az úgynevezett beszámítási szabállyal, amelynek értelmében az általa folyósított nyugdíj összegéből levonják a más tagállam által utalt összeget.^[47] Abban az esetben, ha az igénylő először „A”, majd egy „B” típusú tagállamban volt biztosított, szintén két nyugdíjban fog részesülni. Azonban ezen nyugdíjak összege mindkét esetben a megszerzett szolgálati idők arányában kerül megállapításra.

[45] 883/2004/EK rendelet 44. cikk (2) bekezdés.

[46] Berki, 2016, 167.

[47] Czúcz, 2004, 337.

3. A rokkantság fokának megállapítása

A rokkantság fokának meghatározása is kérdéseket vethet fel akkor, ha az uniós polgár egyszerre több tagállamban volt biztosított. Ennek oka az előzőekben már kifejtett egységes, uniós szintű társadalombiztosítási rendszer hiányára vezethető vissza, amelynek következtében az egyes tagállamokban nem nyújtanak azonos típusú ellátásokat sem. A végrehajtási rendelet előírása alapján főszabály szerint a rokkantság fokának megállapítására annak az országnak az orvosszakértői intézményei jogosultak, ahol az uniós polgár a rokkantság bekövetkezésekor biztosított volt.^[48] Tekintettel arra, hogy az egyes országokban eltérnek a szabályok arra vonatkozóan, hogy milyen feltételek bekövetkezése esetén minősül valaki rokkantnak, illetve milyen mértékben, előfordulhat, hogy ha a rokkant állapota javuló tendenciát mutat, akkor az egyes tagállamokban megszűnik az ellátásra való jogosultsága, és csökken a folyósított ellátás összege is.

Az állapotváltozás megállapítására a lakóhely szerinti illetékes orvos jogosult, nem pedig az ellátást folyósító tagállam intézménye. Kiemelendő még, hogy azon tagállamokban, ahol megegyeznek a rokkantsági kritériumok, ott a másik ország által készített orvosi diagnózist el kell fogadni. Amennyiben a szóban forgó kritériumok különböznek, úgy a döntést hozó tagállam mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy a másik tagország által készített orvosi diagnózist elfogadja-e.^[49]

VI. A TAGÁLLAMOK KÖZÖTTI KAPCSOLATTARTÁS SZABÁLYAI

Az előzőekben bemutatott szabályokból is egyértelműen kitűnik, hogy az egyes nyugellátásokra való jogosultság megállapítása több tagállamban szerzett biztosítási időszakok esetén meglehetősen bonyolult folyamat, amelynek eredményessége jelentős mértékben a tagállami intézmények közötti kapcsolattartás módján és hatékonyságán múlik. Pontosan ezért a végrehajtási rendelet szigorú és következetes szabályokat ír elő arra vonatkozóan, hogy hogyan történik a tagállami intézmények közötti adatcsere és együttműködés a koordinációs rendeletekben foglaltak végrehajtása során.

1. Az intézmények közötti adatcsere általános szabályai

A végrehajtási rendelet a tagállamok közötti kommunikáció szabályainak meghatározásakor egyértelműen ügyfélbarát szemléletmódot képvisel. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy alapelveként rögzíti, hogy a kommunikációnak a közszolgálatosság, a hatékonyság, az aktív segítségnyújtás, a gyors szolgálta-

[48] 987/2009/EK rendelet 49. cikk (1) bekezdés.

[49] Berki, 2016, 169.

tásnyújtás és a hozzáférhetőség elvein kell alapulniuk.^[50] Ezt az ügyfélközpontúságot támasztja alá azon rendelkezés is, amely előírja az intézmények közötti haladéktalan adatcserét olyan adatok vonatkozásában, amelyek az ellátást kérelmező személy jogainak és kötelezettségeinek megállapításához szükségesek. A végrehajtási rendelet továbbá arra az esetre is határoz meg szabályokat, ha egy személy tévedésből nem a végrehajtási rendeletben meghatározott tagállam illetékes intézményénél terjeszti elő az ellátás megállapítására vonatkozó igényét. Ekkor azon intézménynek a feladata lesz a beérkezett dokumentumok megfelelő helyre történő továbbítása, ahol az adott személy azokat benyújtotta.^[51]

2. Az adatcserék formátuma és módja

A 987/2009/EK rendelet az ügyfelek érdekeinek védelme, illetve a gyors és hatékony igazgatási együttműködés mellett az elektronikus úton történő kommunikációt is kötelezően előírja a tagállami intézmények számára. Ennek kapcsán az igazgatási bizottságot bízza meg azon dokumentumok és strukturált elektronikus dokumentumok szerkezetének, tartalmának és formátumának meghatározásával, amelyek ezen elektronikus kommunikáció során alkalmazandóak. A végrehajtási rendelet továbbá előírja, hogy kapcsolattartási rendszernek egy közös, biztonságos kereten belül kell működnie, amely megfelelően biztosítja az adatok védelmét is. Érdekesség azonban, hogy az érintett személyekkel való kommunikáció során nem írja elő kötelezettséggént az elektronikus kapcsolattartást a végrehajtási rendelet, azonban kiemeli, hogy amennyiben lehetséges, előnyben kell részesíteni az elektronikus eszközök alkalmazását.^[52]

A tagállami intézmények közötti elektronikus kommunikáció platformjaként került létrehozásra az EESSI (*Electronic Exchange of Social Security Information*) rendszer, amely lehetővé teszi az illetékes tagállami intézmények közötti gyorsabb és hatékonyabb információcserét, például a betegségekről, nyugdíjakról, munkanélküli ellátásokról, vagy foglalkozási megbetegedésekről. A tagállami hatóságok olyan szociális biztonsági ügyekben, amelyek több tagországot is érintenek, az EESSI rendszeren keresztül, úgynevezett strukturált elektronikus dokumentumok útján kommunikálnak egymással.^[53] Az EESSI létrehozásával és a tagállamok általi implementálásával lehetővé vált az intézmények közötti gyorsabb és pontosabb adatcsere, eredményesebb a csalások elleni küzdelem, illetve a személyes adatok biztonságos kezelése, lehetségessé váltak a különböző statisztika célú adatgyűjtések a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról, valamint egyszerűbbé vált az uniós polgárok szociális biztonsági jogosultsága-

[50] 987/2009/EK rendelet II. fejezet 2. cikk (1) bekezdés.

[51] 987/2009/EK rendelet II. fejezet 2. cikk (2)-(3) bekezdés.

[52] 987/2009/EK rendelet II. fejezet 4. cikk (1)-(3) bekezdés.

[53] Az Európai Bizottság weboldala: Foglalkoztatás, szociális ügyek és társadalmi befogadás – A szociális biztonsági rendszerek koordinálásának digitalizálása.

inak ellenőrzése is. Ezek végső soron a lakossági mobilitás előmozdításához járulnak hozzá, amely egyértelműen elősegíti az egységes belső piac fennmaradását és hatékony működését.^[54] A szociális biztonsági ügyekben érintett szervezetek egy adattárból tudják kikeresni a másik tagállam illetékes intézményének nevét és elérhetőségét. Ezen elektronikus jegyzék naprakészen tartalmazza többek között a szervezetek nevét, azonosító kódját és az EESSI elektronikus címét, a szervezetek funkcióját, hatáskörét és elérhetőségét. Ezt a jegyzéket folyamatosan naprakészen kell tartani, és az abban tett bármilyen módosítást naplózni kell. A tagállamok felelősek azért, hogy a szükséges információkat összegyűjtsék és ellenőrizzék, valamint az Európai Bizottság részére időben megküldjék.^[55]

VII. BEFEJEZŐ GONDOLATOK

Tehát az uniós polgárok szociális biztonsági jogosultságainak védelme mára az Európai Unió szociális szerepvállalásának egyik legfontosabb elemévé vált. A vonatkozó jogforrásokat tanulmányozva világossá válik, hogy egy egységes, minden tagállamra kötelezően kiterjedő, uniós szintű szociális biztonsági rendszer létrehozása milyen jogi akadályokba ütközne, de gyakorlati oldalról megközelítve valójában lehetetlen vállalkozás is lenne – elég csak a tagállamok eltérő fejlettségi szintjére, illetve a gazdasági teljesítőképességek közötti különbségekre gondolni. A szociális biztonsági rendszerek közötti koordinációs tevékenység azonban alkalmas eszköznek tűnik a tagállamok közötti eltérések áthidalására, ám fontos megjegyezni, hogy annak érvényesülése jelentős mértékben függ a tagállamok elkötelezettségétől és együttműködésétől. A mechanizmus kapcsán számos hatékonysági kérdés felvetődhet, azonban úgy gondolom, hogy a módszer az Európai Unió cselekvési lehetőségeit maximálisan kihasználva, egyértelműen hozzájárul a személyek szabad áramlásának megvalósulásához, és ezáltal az egységes belső piac megfelelő működéséhez is.

[54] Hajdú, 2019, 15.

[55] 987/2009/EK rendelet 4. melléklet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Berki Gabriella (2016): *Szabad mozgás és az Európai Unió szociális joga*. Iurisperitus Kiadó, Szeged.
- Czúcz Ottó (2004): *Szociális jog I.* UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Budapest.
- Drenóczi Attila (2018): A szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról és annak végrehajtásáról szóló uniós rendeletek jelentősége. In: Ferencz Jácint (szerk.): *Munkajog és társadalombiztosítási jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Ember Alex (2011): Erősödő szociális védelem az Európai Unióban: a 883/2004/EK rendelet. In: *Acta Universitatis Szegedniensis*. 2011/1. Szeged.
- Frans Pennings (2010): *European Social Security Law*. Intersentia Antwerp, Oxford, Portland.
- Fürjes Annamária (2014): *Szociális biztonsági koordináció az Unióban – különös tekintettel a nyugdíjakra (Doktori Értekezés)*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Szeged.
- Hajdú József (2019): A szociális jog elmúlt 20 évéről, különös tekintettel az Európai Unióra. In: Miskolczi Bodnár Péter – Kun Attila – Boóc Ádám (szerk.) (2019): *Gazdaság és jog. Húsz év jogalkotási fejleményei a civilisztika területén*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest.
- Hajdú József – Berki Gabriella – Ács Vera – Janiné Lados Dóra (2015): *Szabad mozgás és az Európai Unió szociális joga*. Képzési anyag: Készült a társadalmi innováció, valamint a társadalom-és gazdaságtudományi kutatási hálózatok együttműködésének erősítése c. kutatás keretében. Szeged.
- Hurton Júlia – Futó Gábor (2003): *Az Európai Unió és a társadalombiztosítás (Összefoglaló áttekintés)*. KOMKONZULT Kft., Budapest.
- Juhász Gábor (2012): A szociálpolitikák közelítési mechanizmusai az Európai Unióban. In: Sziklai István (szerk.): *Az Európai Unió szociális politikái*. ELTE TáTK, Budapest.
- Kiss Gábor Ferenc (2019): *Az EU brit szemmel*. Századvég Kiadó, Budapest.
- Kristó Katalin (2014): Jóléti állam elméletek és családpolitika. In: *Kodifikáció és közigazgatás*. 2014/2.
- Lajter-Tóth Enikő (2012): A szociális biztonsági rendszerek koordinációja az Európai Unióban. In: *Európai Tükör*. 2012/2.
- Marján Attila (2006) (szerk.): *Az Európai Unió gazdasága*. II. átdolgozott, bővített kiadás. HVG Kiadó, Budapest.
- Menyhárt Szabolcs (2004): A munkaerő szabad áramlása az Európai Unióban a keleti bővítést követően. In: *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*. 2004/2.
- Pákozdi Ildikó (2004): *Nyugdíj az Európai Unióban*. Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, Budapest.
- Prugberger Tamás (2008): *Az európai szociális jog vázlatja*. Lícium-Art Könyvkiadó Kft., Debrecen.
- Szabó Marcel – Lángos Petra Lea – Gyeney Laura (2015): *Uniók szakpolitikák*. 4. kiadás. Szent István Társulat, Budapest.
- Takács Albert (2000): *A szociális biztonsági rendszerek koordinációja*. AduPrint, Budapest.
- Varga Zoltán (2008): A nyugdíjbiztosítás koordinációja az Európai Unióban. In: *Publications Universitas Miskolcensis*. XXVI/2.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

- Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.
- 883/2004/EK rendelet a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról.
- 987/2009/EK rendelet a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtásáról.

INTERNETES FORRÁSOK

- Az Európai Bizottság weboldala: Foglalkoztatás, szociális ügyek és társadalmi befogadás – A szociális biztonsági rendszerek koordinálásának digitalizálása. (Elérhető: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=869&langId=hu>. Letöltés ideje: 2020.12.30.).
- Az Európai Tanács weboldala: Az Európai Tanács 2000. március 24-25-i üléséről készült elnökségi konklúzió. (Elérhető:<https://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/conclusions/1993-2003/>. Letöltés ideje: 2021.01.22.).

•
Iniciálék